Wat is waarheid ?
(3) *"Ik ben de weg, de waarheid en het leven"* (Joh 14,6)

Lezing

Wees niet ongerust, maar vertrouw op God en op Mij. In het huis van mijn Vader zijn veel kamers; zou Ik anders gezegd hebben dat Ik een plaats voor jullie gereed zal maken? Wanneer Ik een plaats voor jullie gereedgemaakt heb, kom Ik terug. Dan zal Ik jullie met me meenemen, en dan zullen jullie zijn waar Ik ben. Jullie kennen de weg naar waar Ik heen ga.' Toen zei Tomas: 'Wij weten niet eens waar U naartoe gaat, Heer, hoe zouden we dan de weg daarheen kunnen weten?' Jezus zei: 'Ik ben de weg, de waarheid en het leven. Niemand kan bij de Vader komen dan door Mij. Als jullie Mij kennen zullen jullie ook mijn Vader kennen, en vanaf nu kennen jullie Hem, want jullie hebben Hem zelf gezien.' Daarop zei Filippus: 'Laat ons de Vader zien, Heer, meer verlangen we niet.' Jezus zei: 'Ik ben nu al zo lang bij jullie, en nog ken je Me niet, Filippus? Wie Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien.

Joh 14,1-9b (NBV21)

Overweging

"*Ik ben de weg, de waarheid en het leven*".
Die woorden worden Jezus in de mond gelegd door Johannes.
Djiezus!

Durven wij, mogen wij dat vandaag nog zeggen, dat wij, als volgelingen van Jezus, "dé waarheid" hebben? Alsof anderen die niet hebben. Want er staat ook: "niemand kan tot de Vader komen dan door mij". En de Vader staat hier duidelijk voor de ultieme waarheid van het leven.

Wat is er overigens van dat zinnetje gemaakt?
Iedereen weet, en recent uitgezonden documentaires van Arnout Hauben brengen het levendig in herinnering: dergelijke zin werd zeer letterlijk geïnterpreteerd, het was voor alle mensen en voor de gehele wereld belangrijk dat iedereen zich tot het christendom zou bekeren. Missionarissen en zendelingen hebben de grootste gevaren en de moeilijkste wegen overwonnen om vreemde culturen van de christelijke waarheid te overtuigen en, zeer oprecht, om hen te "*redden*". Iedereen moest daartoe gedoopt zijn en dit binnen de juiste kerk. "Ketters" eindigden op de brandstapel om hun foute opvattingen tot in de kern in rook te doen opgaan.

En lopen er soms ook hedendaagse valse profeten en messiassen rond? Roep maar. Ik sla mijn opsomming over.

Terug naar dat zinnetje van Johannes: "*Ik ben de weg, de waarheid en het leven*".
Schiet daar in onze geloofsbelevenis nog iets van over en, zo ja, wat? Wat is leven "in waarheid" voor mij, voor u? Wat is "leven"? Hoe herken ik waarheid? Welke is de weg?
De levenswaarheid lijkt mij niet een godsdienst, met zijn theologie en structuren. Ze is wel religieus, al dan niet met godsgeloof, omdat religie ons, zoals de psalm het zingt, "thuis brengt uit onze ballingschap". Wat betekent dat?

Beter dan een filosofische uitleg leek het mij jullie uit te nodigen om met mij naar deze prent te kijken en dan vraag ik jullie: wat zie je ?

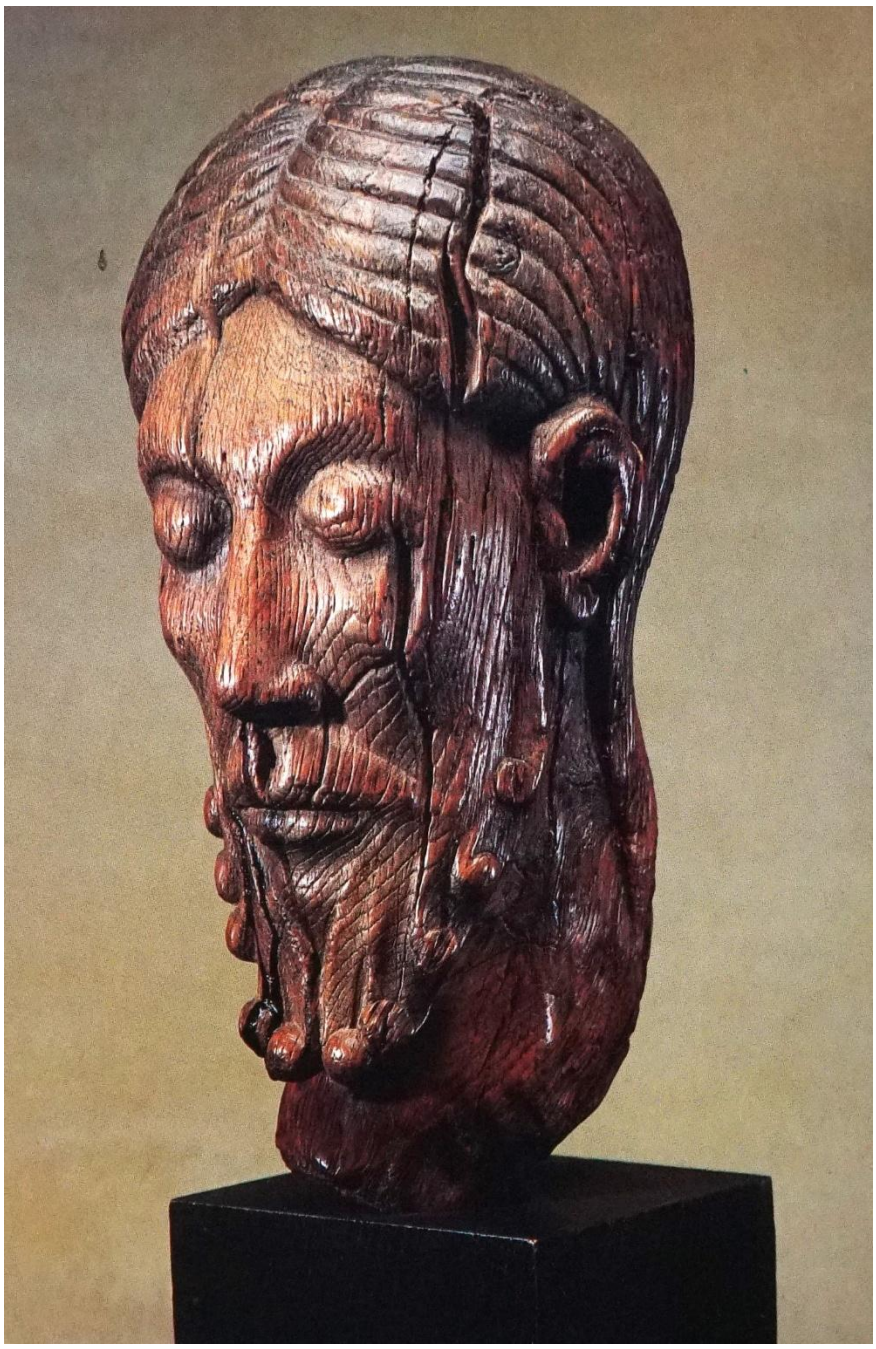

Als iemand zegt een “Christuskop”, dan zou dat best wel eens waar kunnen zijn maar vergeef mij jullie te vragen: vergeet het, al was het voor even. Vergeet het zodat je niet ophoudt met kijken nadat je dacht de figuur te hebben herkend. En kijk misschien eens met mij.

Ik zie een stuk hout, prachtig gesculpteerd door een anonieme middeleeuwse beeldhouwer. En heel bijzonder: het brengt mij van mijn stuk. Dit gelaat, de sereniteit van dit aangezicht, gesneden uit hout door een man die niet alleen een buitengewone stielman was maar een visionair, iemand die het gelaat van de weerloosheid “gezien” had, vooraleer hij eraan begon. De weerloosheid van de gesloten ogen. En kijk: hoewel de ogen gesloten zijn en de mond dicht spreekt dit gelaat mij met volle kracht toe en het ontroert mij. Het wekt mij omdat ik de kwetsbaarheid herken en het stomme spreken versta, omdat het mij, weerloos maar terzelfdertijd gebiedend, zonder woorden zegt: “*gij zult niet doden*”.
Zeg nu zelf: dít gelaat kan ik niet schenden. Aan zijn appèl kan ik niet ontkomen.

Dit is de boodschap: van aangezicht tot aangezicht, door het appèl van de andere dan mijzelf, niet uit mijzelf, word ik gewekt tot mens onder de mensen. Ik word uit mijn isolement gebroken, uit mijn onvermijdelijke drang tot overleven en mijn verlangen om te genieten, mijn eenzelvigheid. Van aangezicht tot aangezicht, in de ontmoeting met wat Levinas "*het gelaat*" noemt, is kennis en inzicht direct. Men hoeft er niet voor gestudeerd te hebben, niet na te denken, geen fact-check te houden, geen berekeningen te maken. Ook voor mensen met een beperking, zo heb ik ondervonden, is deze kennis toegankelijk, misschien nog meer dan voor ons die geneigd zijn om alles nog eens te overdenken. Dit is niet waarheid "hebben" maar de waarheid die zich "*laat kennen*" in het visioen, als een *openbaring*. Ze overkomt ons. Als een geschenk, als genade. En wij mogen haar "de" waarheid noemen, niet omdat ze exclusief is maar integendeel universeel, omdat ze toegankelijk is voor elke mens op aarde.

Pas ná het visioen komt het redeneren. Hoe zal ik het appèl beantwoorden, met andere woorden: hoe zal ik mijn verantwoordelijkheid voor die andere vorm geven? Hoe spreekt tot mij het nog onzichtbare gelaat van de ongeborene? Het gelaat van de stervende? Het gelaat van de vriend en dat van de vreemde? Van de verre onbekende? En van de misdadiger? En uiteraard van mijn geliefden? Telkens eenzelfde opdracht, telkens een ander gelaat, wellicht een verschillend antwoord. Wat moet ik, zul je mij vragen, met soortgenoten zoals Trump, Poetin, Netanyahu en consoorten? Beter dan hen dood te wensen, vergeef mij de suggestie, is hen te vragen hun cynische maskers af te leggen zodat wij ook hun weerloos geworden gelaat met mededogen kunnen zien.

Kijk nog eens naar dit beeld en zie: "*Ecce Homo*". Zie de mens. Zie de menswording, de Mensenzoon. Zie het meerdere in het gewone, wie weet het onsterfelijke in het sterfelijke. In het gelaat van de Ene zien wij het unieke maar ook het gelaat van Allen, van elke andere mens. De waarheid van het evangelie is de openbaring van het gelaat van Jezus, in wiens persoon elk gelaat van de wereld kan herkend en erkend worden. Omdat noch een opsomming van feiten, noch een logische redenering kan volstaan om een mysterie te onthullen wordt de openbaring in het evangelie geschreven als een opeenvolging van verhalen over visioenen, hoe bevoorrechte mensen Jezus-Messias hebben herkend van bij zijn geboorte, door Simeon in de tempel, bij zijn doopsel in de Jordaan, op de berg Tabor. En zelf leert Hij zijn leerlingen kijken: "*wie mij gezien heeft, heeft de Vader gezien, als jullie mij kennen zullen jullie ook de Vader kennen".* Hij leert hen ook de *weg*: als je mij niet gelooft om wat ik zeg, kijk dan naar wat ik naar waarheid gedaan heb, geloof om wat de Vader in mij doet. Zie hoe ik in ieder ander mens het gelaat van de Vader heb gezien en genezend heb opgetreden. En hij belooft hen het *leven*, dát leven dat de blinde wereld niet kan geven: "*Nog een korte tijd en de wereld zal mij niet meer zien, maar jullie zullen mij wel zien, want ik leef en ook jullie zullen leven"…* Wie het visioen van het weerloze gelaat niet gezien heeft zal niet deel hebben aan dit leven.

Tot slot verder in dit evangelie een zin die pijnlijk actueel wordt: *"Ik laat jullie vrede na, mijn vrede geef ik jullie, zoals de wereld die niet geven kan".*
Wat een noodzakelijke, tegelijk troostende, hoopvolle woorden voor de zieners in de wereld van vandaag!

"*Ik ben de weg, de waarheid en het leven*"
Amen, het zij zo.

Jacques Goethals
De Lier, Brugge, 2 maart 2025